

नीचगृह न० रण्यदीनां सज्जोऽस्यानात् वपने रायोः  
यथा रवेस्तुवा, चन्द्रस्य दृगः, कुजस्य कर्कः । बुधस्य  
मीनो घुरोर्मकरः शुक्रस्य कन्या मनेर्मेषः । “स्त्रोऽज्ञात्  
वामितस्तुवन्ति नीचम् ववनेचरोक्तेः । अज्ञाने दृश्यम्  
नीचभोज्य पु० नीचेर्भोज्यः । १पद्याप्यो मन्त्रः ० । २नीच-  
भोज्यमात्रे लि० ।

नीचयोनिन् लि० नीचा योनिरस्तस्य त्रीक्षा० इति । नी-  
चजातिमति । “एतत् जनयुगे इत्तं सर्वेषामेव भा-  
रव । प्राचिनां धर्मबुद्धीनामपि चेन्नीचयोनिनाम्”  
हरिवं० १८८७० । इत्यभावे व०न० नीचयोनिरप्यत ।

नीचवज्र पु०न० नीचप्रियं वज्रम् । वेक्रान्तमथो राजनि० ।  
नीचा अर्थः निजटाभीं शोभां चिनोति वा० उा । १नीचेरि-  
रित्वं २नीचे च “नीचा हन्तुद्वयः” क० १ ११.१२  
“नीचा नीचम्” भा० “नीचा वर्चन्त उपरि” क० १० ।  
२४८

नीचात् अर्थः निजटाभीं चिनोति वा० उाति । नीचेरि-  
तर्वे “नीचादुज्ञा चक्रवः पातये वा” क० १ ११६ २२

नीचायक लि० नितरां निचयेन वा चिनोति नि+चि-  
स्तुब् नण्यस्तनिर्देशात् दीर्घः । नितान्तचायके । ततः  
उत्तरा० चातरर्यां च । नीचायकीय तत्सम्बन्ध्यादौ  
नीचावया लि० नीचा न्यग्भावमवयादि अव+या-किप् ।

न्यग्भावपात्रे “नीचावया अवयव् दलपुलेन्द्रः” क०  
० १२८ “नीचावयाः न्यग्भावं प्राप्तः इतः” भा० ।

नीचीन लि० न्यगेव स्त्रोचं च अज्ञतेर्नोपाहोमे पूर्वाचो  
दीर्घः । न्यग्भूते अधोमुखे “नीचीनाः स्त्रुवरि  
बुधः” क० १ २४७ “नीचीनवारं वदथः वदन्त्यम्”  
क० ५ ८५ १ “नीचीनवारमथोक्तविहम्” भा०

नीचेर्गति स्त्री कर्म० । १मन्दगमने २निम्नगमने च ।

नीचेस् अर्थः नि+चि-“नी दीर्घश्च” छेदि दीर्घश्च । १नीचे  
२खरे ३खले ४अतुष्टे च अथरः “नीचेर्गच्छतुपरि  
च दगाचक्रनेमिः क्रमेण” मेघ० । तथापि नीचेर्विन-  
यादृगग्रतः “प्रविश्या चैनं पुरमप्ययायी नीचेस्तथोप-  
चरदपितत्रीः” रघुः । ततः अर्थः उत्तरे तत्प-  
तम् च स्त्रोच । नीचेजरास्(मास्)वा । दृश्ये त नीचे-  
स्तरश्च । [दीर्घश्च । निम्नभवे न्यग्भूतभवे ।

नीच्य लि० नीचि भवः न्यग्भू-वत् नलोपाहोपो पूर्वाचो  
नीच्य पु०न० नितरानिहन्ति यागा अस्ति नि+इव-क उल्ल-  
स्त्रा । खगानां १वाक्याने (शागा) जगताः २भाष्ये च

“वितर्दिनियूहविटङ्गनीडा” भाषः “नीचारको म्-  
वविभुजावाकुचस्यामथेत्याः” मेघ० । नितराभीक्ष्णे नि+  
ईड-कर्मणि वच् । २रथावयवभेदे “प्रदक्षिणं रथमीड  
परिहारः” कात्या० श्रौ० १८५ १८ “भस्मचक्राक्षभा-  
डाव निपातितजहाध्वजाः” भा०भी० ७१७० । स्त्रोचं  
च । तत्रार्थे “जुवांषी नीडकं तत्र जटाषु तत्र  
तनुभिः” भा०भा० २६२७० ।

नीडक पुंस्त्री नीडे कायति प्रकाशते कै-क ७त० । खगे  
मन्त्रार्थणि० । क्षियां जातित्वात् ङीप् ।

नीडज पुंस्त्री नीडे जायते जन-ड ७त० । खगे हेमच० ।  
क्षियां जातित्वात् ङीप् ।

नीडि पु० नितान्तमिहन्त्य नि+इव-अप्ते दन् उल्ल वः ।  
निवासे आवाकस्याने “श्लोनासो अमुरस्य नीडयः”  
क० १० ८२ ६

नीडोज्ज्व पुंस्त्री नीटे उज्ज्वति उहु+भू-अच्, उज्ज्वलत्वात्  
उहु-भू-अपादाने अच् नीड उज्ज्वो यस्य वा । खगे  
अथरः क्षियां जातित्वात् ङीप् ।

नीति लि० नी-कर्मणि क्त । १प्रापिते २यापिते ३इच्छीते च  
“नीतं जन्तु नवीननीरजवने पीतं मधु स्नेहवा” अथरः  
“नीते पद्याग्निष्पु किते मरीरवद् नजान्तेनान्तमदान  
कर्मणा” भाषः ।

नीति स्त्री नीवन्ते उदीवन्तेऽर्थां ज्ञानया वा नी-क्तिन् ।  
१शुक्राद्युक्तराजविद्यायां कार्यकारचयोरभेदात् २तच्छास्त्रे  
च । भाषे क्तिन् । १प्रापये ३नये च मेदि० । एतद्विष्टाह  
देशभेदे “विष्टाह देवः प्रवराः स्त्रोः कीर्त्तिर्द्युतिरेव  
च । प्रभा इतिः अथा भूतिर्नीतिर्विद्या दद्या मक्तिः”  
हरिवं० २५६७० । “नीतिरापदि वदन्त्यः परतन्तुनामिनो  
क्षुब्धे” भाषः नीतिश्च कामन्दकीयशास्त्रादौ दृश्यम् ।

“नीतिश्चे पुष्करोक्ता तु रामोक्ता वज्रपाव वा ।  
जयाय तां प्रवक्ष्यामि एषु धर्मादिष्वर्चनीम् । न्याये-  
नार्जनमर्चस्य वर्धनं रक्षकं चरेत् । सत्यत्वे प्रतिवर्तित  
राजवृत्तं चतुर्विधम् । नयस्य विनयो मूढं विनयः  
शास्त्रनिश्चयात् । विनयो हीन्द्रियजयसौर्वृत्तः पाव-  
येकहीम् । शास्त्रं प्रसा इतिदीप्सं प्रागव्यं धारि-  
ष्युता । अस्त्राहो वान्ति तौदार्यमापत्तावहविष्णुता ।  
प्रभावः शुचिता मैत्री त्यागः सत्यं हवप्रता । कुर्वं  
श्रीवं दमयेति शुभाः सत्यसिद्धेयवः । प्रवीर्यविष-  
वारतते पावकं विप्रवाचिनम् । त्यागाह्वयेन कुर्वीत